

še marsikaj drugega. Razmerje značaja do okolja, to prelivanje, medsebojno vplivanje je pravzaprav gonilna sila na dnu naših nehanj. Nad vsem tem pa stoji nekaj mirno, nepremakljivo, ki je več kakor življenje in njega zakoni: morala. — Vse drugo v ti drami se mi zdi le neobhodno potrebna koloratura, da je slika bližja našim očem: pustolovska majorka Benedek, tip žensk, ki pridejo od spodaj; imajo spretno družabno drznost in nosijo svojo dušo vrhu kože — polkovnik Carneri naj bi bil »norma«, nesimpatičen poštenjak, — njegova hči Adela majhen protitip Kasiji, rafinirano vzgojen vojaški otrok brez lastne poteze — vse skupaj samo kontrast Kasije.

Širokega razmaha dejanje nima in ga tudi ne išče. Res dramatično je pravzaprav drugo dejanje, kjer se koncertna scena malone grandiozna dvigne. Pravtako ostro napet je prizor zaslivanja, ki bi pa spadal že v tretje dejanje.

Dva kulturna kroga se stikata v drami: civilizacija z nazori, neplemenska srednjeevropska kultura in vzhodna, plemenska, kjer so prvine še žive in jih noben nov red ne uduši. Zato Kasija ni samo ženska, p l e m e je važna komponenta njenega bivanja. Tu sem spada tudi njena mati Persida, ki pa v dejanje ne sega, ker je le veren posnetek. S kulturnim momentom je dobila drama širšo podlago, zato bo lahko šla preko mej našega jezika.

Da bi sodili zaenkrat dramo po učinku na odru, se mi zdi napačno. To, kar imenujemo notranjo vrednost dela, deluje počasi in išče šele svojih ljudi. Majcenova drama je gotovo eno tistih del, ki bodo šele našla predstavitelje in širše razumevanje. Kljub temu, da je pri uprizoritvi režiser Šest scenični problem izredno srečno rešil, smo mogli dramo uživati le iz knjige, ker niso vsi igralci mogli dati tekstu življenja. Je namreč toliko podrobnosti, ki so pravtako važne kakor osnovne poteze, da ni podal človeka, kdor jih ne najde in ne izrazi. Pa to spada drugam.

Če pomislimo, da je to dramatični prvenec, pisan ob času, ko na mirno, preiščeno delo skoro ni mogoče misliti, moramo to delce občudovati kot pojav zase. Po Cankarjevi smrti nimamo človeka, ki bi znal neposredno doživeti pesniško tako ustaljeno podati kakor je to storil Majcen. Delo, ki je nastalo tik ob dogodkih, nima niti trohice priložnostnega na sebi. Delo s tako strogim notranjim redom in tako samosvojem jezikom razodeva močnega duha; Slovenec, ki je ustvaril osebo dr. Levaya, je prestopil tla province.

France Koblar.

Anton Melik: Zgodovina Srbov, Hrvatov in Slovencev. I. del. Tiskovna zadruga v Ljubljani. 1919. Str. 228. Cena 10 K, po pošti 10 K 80 vin.

V uvodu pravi pisatelj, da naj nudi ta zgodovina splošen pregled. In to je. Doslej ga še nismo imeli. Obsega v 21 poglavjih tvarino do konca srednjega veka, lepo sestavljeno in razdeljeno. Poglavja so ta-le: Zemljepisna lega južnoslovanskega ozemlja; predсловanska doba; naše ozemlje za preseljevanja narodov; o starih Slovanih; južni Slovani se naselijo po Balkanskem polotoku; Sloveni v novi domovini; Slovenci v 7. in 8. stoletju; stiki Slovencev s Franki, Ljudevit Posavski, Pribina in Kocelj v Panoniji; dalmatinska Hrvatska v 9. sto-

letju; srbske države v 9. in 10. stoletju; država macedonskih Slovanov; doba hrvatskih kraljev, konec hrvatske samostojnosti; Srbi v 11. in 12. stoletju; slovenske pokrajine v 10.—13. stoletju, Otokar, Habsburžani; Hrvatska združena z Ogrsko, Arpadoviči, Anžuvinci; Srbija za Nemanjičev; Bosna za Kotromaničev; Srbi po bitki ob Marici, bitka na Kosovem; Bosna in Hrvatska v 15. stoletju; Dubrovnik; slovenske pokrajine v 14. in 15. stoletju; sklep. Takih strani, kakor so str. 188—195 (kulturni pregled srednjeveške Srbije), bi si želeli v knjigi desetkrat več; knjiga bi bila sicer obsežnejša, a nje vrednost bi silno pridobila. Pri drugi izdaji naj bi se to vpoštevalo. V splošnem knjigo prav toplo priporočamo.

V. Š.

Š. Gregorčič. Napsal Dr. Stříbrný. (Odtisk z Časopisu Musea Král. Českého 1918.) Strani 85.

Dva načina sta — kolikor je meni znano — za globlje proučevanje liričnega pesnika: ali skušamo, oprti na resnico, da je datum lirične pesmi najboljša razlaga, dognati čas in razmere, v katerih je pesem nastala, in ob tej opori študiramo pesnikov razvoj in rast, ali pa gledamo na vse pesmi dotičnega pesnika obenem, kakor da so v eni vrsti pred nami, pa jih po vsebini itd. delimo v razne skupine. Prvi način je gotovo zanimivejši, drugi je bolj mehaničen, a časih — če nam je pesnik vsak datum zabrisal — edino možen. Že starega Horaca čitajo eni po prvi, drugi po drugi metodi. Našega Prešerna je kronološko — torej po razvoju — uredil in razložil dr. Žigon v svoji Prešernovi Čitanki (tiskani že l. 1913.) v Celovcu, a še do danes ne obelodanjeni; kdaj bo to? Ali čakate še hujske duševne lakote?! Tudi dr. Grafenauer hodi v obeh svojih Zgodovinah slovenskega slovstva prvo pot. (Ne razumem, kako more dr. Stříbrný o. c. 73 Grafenauerjevo metodo imenovati deskriptivno; genetična je ali evolucijska, če hočete.) Drugo pot — ta je deskriptivna, opisovalna — si je izbral češki slovstveni zgodovinar Stříbrný, ki je — l. 1916. v vojni službi se nahajajoč v Pulju — napisal za Čehe 85 strani vel. osmerke dolgo razpravo o S. Gregorčiču. To je doslej pač najdaljše in največje delo o Gregorčiču. Pisano je s filološko natančnostjo. Ker ta način analize utegne posebno zanimati zrelejši dijake, ki si radi izberejo za predavanje tega ali onega našega lirika, naj malo natančneje poročamo o razpravi dr. Stříbrneho.

V 5 oddelkih je obdelana vsa snov. V I (str. 1—9) čitamo znane nam životopisne podatke ter bibliografijo pesnikovih del. Poglavje II (str. 9—38) deli vse pesmi (približno 260 jih je) nekako v te-le skupine: v pesmi, v katerih G. govori o bistvu poezije in posebe svoje poezije (poezija je hčerka nebes), pesem se rodi iz božanstvenega navdušenja: IV. zvezek, str. 6; sem spadajo III 56, 63; njegova poezija hoče služiti narodu, je torej tendenčna: III 38, IV Moje pesmi, II Moje gosli, ib. Mojim slavlilcem, IV V obrambo (1.), zlasti hoče vzbujati sočutje do bednih ljudi; drugo skupino tvorijo pesmi, v katerih pesnik govori o sebi (subjektivna lirika): o svoji solnčni mladosti v plavinskem raj, o skrivnosti, ki jo je nesel s seboj v grob (III 16 in III 17, I Pogled v nedolžno oko, IV Le enkrat, II Ne zveni mi!); tretja, največja skupina govori o človeku sploh in življenju človeškim, o

človeškem srcu in njega neizmernosti, o strastéh, o trpljenju človeštva (pesimizem), o prijazni smrti rešiteljici, o sveta odkletvi, sredstvih, ki lajšajo gorje: sočutje (»Sam«, »Daritev«, »Siroti« itd.) in neumorno delo za bližnjika; v četrto skupino prišteva Stř. t. zv. kozmične pesmi Gregorčičeve o bistvu vesoljstva, o Bogu-stvarniku, o času... v teh pesmih se je G. — tako meni Stř. — najvišje povzpел (iz I. zvezka »Človeka nikar!«, iz II. »Čas«, največ pa jih je iz tretjega); peta je skupina pesmi, ki opevajo lepoto prirode, zlasti planinskih krajev, Krn, šesta opeva kmetsko življenje, sedma domovino, poleg tretje najbolj zastopana (Znamenje, Eno devole, Domovini itd.), osma prijatelje in zasluęne moęe, v deveto skupino šteje Stř. vojaške pesmi (Dekletova molitev, Bitva itd.), v deseto erotične — objektivna erotika! — »Ohrani Bog te v cvetih!«, »Vasovalec«, »Njega ni« itd.

V III. oddelku (38—50) razlaęa dr. Střibrný, zakaj je Gregorčič takó velik pesnik. Trije činitelji so sodelovali: prvič, globokost njegoveęa čustvovanja, zlasti socialnega, drugič živahnost njegove domišljije, ki mu je za vsako čustvo hitro pričarala pred oči primerno sliko (metaforo), da je svoje čustvo plastično izrazil; tretjič njegov lahki, preprosti, kot zvon doneči pesniški jezik. Ni pa jemal metafor iz mitologije ali zgodovine ali iz abstraktnega sveta, temveč največ iz kmetskeęa življenja; zato ni v njegovih pesmih nič težkeęa. — V IV. oddelku (50—69) razpravlja Stř. o pesniškem jeziku in slogu Gregorčičevem: o epitetih, metonimiji, o figurah, ki jih G. rabi, zlasti o muzikalnosti njegovih verzov, o strofah itd. Gledé strof to-le ugotavlja: da je dve tretjini pesmi, pred vsem liriko čustva, zložil G. v kiticah, večinoma jambičnih, četverovrstičnih; liriko misli pa je izražal drugače, v bolj zapleteni, višji obliki; sploh pa da se je Gregorčiču najbrž s čustvom vred rodila tudi že zunanja oblika; posebno poučni da sta gledé načina ustvarjanja zadnji dve zbirki, III. in IV. — V V. oddelku določa dr. S. Gregorčiču mesto v slovenskem, pa tudi v svetovnem slovstvu.

Ves obširni spis dokazuje, da je pisan z največjo ljubeznijo do našeęa pesnika. Na nekem mestu vzklika (str. 71): »Srečen narod, ki je imel takó vročeljubečega in skrbnega sina; srečen pa tudi pesnik, ki mu je ves narod hvaležen in ga umeva...« Na več mestih ga primerja z največjimi češkimi liriki: Kollárjem, Vrchlickým, Sládkom... in ne našemu pesniku v škodo (zlasti kar zadeva žar čustvovanja). Vendar pa za hibe ni slep: par pesmi mu je ostalo popolnoma neumljivih (iz zv. II., str. 140 »Dve zvezdi«, in iz III., str. 18); v nekaterih se mu zdi metafora prisiljena, neokusna (posebno v III. zvezku, str. 18, 22, 35, 47, 59, 64; neokusne so mu pogrebnice 1—7 *ibid.*); časih mu je metafora prezapletena: »Samostanski vratar«, »Selitev«, »Úzori«. Še neko drugo slabost vidi Stř. v Gregorčičevem delu: to, da isto misel preveč ponavlja. Ponavljajo iste misli n. pr. V cecili, Ujetega ptiča toęba, Siroti, Negodni ptičici, Nevihti in III. 25 i. dr. — Nasproti Mahničju, Cankarju in Prijatelju trdi Stř. (84, 17), da svojega pesimizma Gregorčič ni prejel od Stritarja, čigar pesimizem je iz knjię naučen, zgól retoričen, teatraličen in se nasilno rešuje, temveč da je bil pri Gregorčiču trdno prepričanje, bistven del njegove filozofije, razpoloęenje duše, ki je trajalo celo življenje; dobro pripominja dr. Stř. tudi to,

da Gregorčič teęa svetovnega gorjá noče razrešiti s samomorom, kakor Schopenhauer in za njim Stritar, ampak z dejanskim sočutjem in delom, in da so ta bistveni razloęek tedanji kritiki prezrli. — Deskriptivno metodo si je izbral dr. Stř., češ, ker »delo Gregorčičevo ne kaže niti v miselnem niti v pesniškem oziru nobenega razvoja« (str. 9.). Tu si g. pis. precej nasprotuje; saj (str. 55) sam pravi, da je tretji zvezek, ki ga je pesnik izdal l. 1902, vkljub temu, da je relativno najmedlejši, vendarle zelo vaęen, ker kaže, kakó se je pesnik trudil, da bi z novimi besedami in ritmi oboęatil svoje umotvore in se torej v tem javlja »očividna sprememba nazorov o umetnosti in nje sredstvih.« In dalje pravi istotam: »Gregorčič tu (v III. zv.) zapušča tradicijo, literarno konvencijo, trudi se za individualen slog in ritem, krepkejši in vendar nežniši od prejšnjega... A dasi se mu v III. zvezku ni vse posrečilo, po čemer je težil, je vendar pokazal, da bi se bil lahko še dalje razvijal. Tem bridkejša je njegova prezgodnja smrt.« — Kaj pa gledé tisteęa, pri nas tolikrat ponovljenega očitka, da ga je kritika duhovnov ubila? Stř. piše na str. 61, ko je vse štiri zvezke premotril, to-le: »Pesniška moč Gregorčičeva je pojemale (klesala); gotovo je vplivala tudi bolezen.« V opombi spodaj pa dostavlja: »Vkljub vsemu zagovoru dr. Cankarja ne dvomim, da je bil G. v znatni meri žrtev osredja.«

In zdaj pride najbolj nepričakovana trditve: vkljub temu, da dr. Stř. priznava teistično-dualistični svetovni nazor Gregorčičev (str. 13); vkljub temu, da priznava, da je bil Gregorčič veren duhovnik, kar se vidi posebno iz Predsmrtnic (str. 24); vkljub temu, da je menda ni resnice katoliške vere in Cerkve, katere se Gregorčič ne bi spominjal, vkljub vsemu temu pravi dr. Střibrný, da Gregorčič — ni bil katoličan. Človek komaj verjame svojim očem, ko to čita! Pač se mora rajnik v grobu obrniti ob takem — znanstvu! Iz te trditve se zopet vidi, da naši severni bratje ne morejo pravično soditi o našem slovstvu. (Prim. isteęa dr. Střiberneęa kritiko o Grafenauerju v Ljublj. Zvonu, 1919, str. 443!) Oni izhajajo iz absolutne trditve: »Noben dober Čeh ne more biti katolik« — punctum! Po tem predsodku se potem meri in sodi vse. Da G. ni bil katoličan?! Najvidnejši znak za katoličane je, kajne, g. dr., da priznavamo rimskeęa papeęa za vidneęa poglavarja vidne Cerkve in svoje škofo? In kaj pravi G. k tej dogmi? Ali ne čitate v IV. zvezku himne na Pija IX. ob jubileju njegovem: »Naj slava grmi — zdaj Piju — krmarju — ki v Petrovi ladji — se ustavlja viharju?« In ali ni še malo pred smrtjo ob najlepšem sodelovanju s svojim škofom dr. Sedejem izdal l. 1904 »Joba«? Pa čemu bi Vam zmoto dokazoval: vsaka stran Gregorčičeve poezije oznanja, da je pesnik najtesneje zvezan s svojim narodom, ki je katoliški! In če bi Vas vprašal, kaj pa je bil, če ni bil katolik, bi odgovorili, vem: da je bil — novokristijan, prost vseh predsodkov, brez dogem itd. Vi vse to seveda z lahkoto »dokaęete«. Gotovo! Samó oprostite, Vaši dokazi so — naivni. Le en zgled! V III. 32 govori pesnik o treh sestricah, Veri, Nadi, Ljubavi, ki jih je gojil vse žive dni; pred smrtjo mu praviša Vera in Nada, da ne pojdetaj z njim, samó Ljubav pojde... Vsak otrok, ki se je količkak učil katekizma, vé, kaj to pomeni: v raju se Vera spremeni v gledanje, Nada v uživanje, Ljubav pa ostane... In kako Vi razlagate to pesem? Da G. v njej — kot novokristijan — kaže na

dejansko ljubezen kot ognjišče in bistvo verstva! To se pravi misel pesnikovo — potvarjati.

Popolnoma pa se ujemamo s končno željo pisateljevo: »Naj ne bi sodobni pesniki slovenski šli mimo del S. Gregorčiča, ne da bi jih čitali! Njegov vpliv more biti samo dobrodejen, oživljajoč...« (Str. 82).

J. Debevec.

»Vrtčeva« petdesetletnica. Slovensko mladinsko slovstvo bo doživelo z letom 1920. redke jubileje, petdeseti letnik mladinskega lista »Vrtca«. »Vrtce« je bil v svojih petdesetih letnikih ne samo dober in skrbno urejevan mladinski list, temveč tudi za razvoj slovenske književne umetnosti prezanimiv in važen organ. Vanj so pisali iz svoje najboljše moči naši mnogi najboljši, iz njega so rastle literarni začetniki v zrelejšo obliko naših književnih listov. »Vrtce« je ohranil sicer pod štirimi uredniki (J. Tomšič, F. S. Finžgar, Anton Kržič, Jos Volc) svoj zunanji konservativni, pedagoški izraz in program, a se je organsko razvijal v vsebini časovnega umetniškega okusa. Bolj politično ozadje nego dejanska potreba mu je ustvarila tovariša v »Zvončku«. »Vrtce« je književno predvsem znamenit glede lirike. Tu je doživel tri viške v Levstiku, Župančiču in Dominšvetovcih (Sardenko i. dr.) Nekako sedemsto sotrudnikov ga je podpiralo v petdesetih letih. Med sotrudniki so imena naših kulturnih mož in delavcev: L. Pesjakova, Jan. Terdina, Fr. Levstik, And. Kalan, dr. Majaron, dr. J. Vidic, Anton Koblar, dr. J. Krek, dr. J. Žmavc, Fr. Cegnar, G. in B. Ipavec, Fr. Levec, A. Bezenšek, P. Bohinjec, dr. Opeka, Ev. Lampe, J. Barle, Ant. Medved, Fr. Govekar, Ant. Hribar, Fr. Gestrin, J. Volc, Fr. Krek, F. Finžgar, Ks. Meško, D. Kette, Jesenko-Doksov, Murn-Aleksandrov, Župančič, dr. I. Lah, Fl. Golar, Fr. Pengov, dr. Knific, P. Perko, R. pl. Andrejka, R. Maister-Vojanov, Al. Stroj itd. V eni smeri se list ni razvijal. Premalo je skrbel za reprodukcijo domače obrazovalne umetnosti (Langus, Dostal, Dobnikar, Škof). Naj se vsestransko razvija živahno pod vedrim uredništvom J. Volca, ki mu je podoben gospodar kakor pietetni Tomšič, skrbni Kržič in izraziti pesnik »Vrtčar« — Fr. Krek.

Dr. I. P.

Francoska slovnica, spisal prof. dr. Pavel V. Brežnik, v Ljubljani 1919. Založila Jugoslovanska knjigarna, natisnila Jugoslovanska tiskarna. Obsega 119 strani.

Knjiga ne vsebuje nikakih vaj ali beril, ampak nam predstavlja slovnico v ožjem smislu, kakršne so latinske in grške slovnice, torej nekaj repetitorij. Toda g. pisatelj ni dosegel po mojem mnenju svojega cilja.

V enem oziru nudi premalo snovi, v drugem pa ima poleg približno 30 tiskarskih pogreškov in nekaj gramatičnih napak to slabo stran, da je na mnogih mestih nejasna, nemetodična.

Po mojem mnenju tiči krivda neuspeha v tem, da si je dal g. pisatelj premalo truda in da jo je sestavil v preveliki hitri.

Glagoli nuire, luire, reluire se spregajo sicer po primeru conduire, ampak participi preteklosti se tvorijo brez t, torej nui, lui, relui, ne kakor njih primer conduit. (Glej str. 55.)

Glagol pourvoir se ne sprege povsem po primeru voir, ker tvori futur je pourvoirai passé simple

je pourvus; navesti bi se moral tudi prévoir, ker ima v futuru izjemno je prévoirai. (Glej str. 67.)

Ch ni vedno znak v tujkah za k, ampak tudi za š, kakor archiprêtre, archevêque.

Samostalniki na -ou ne tvorijo množine s končnico x ampak s končnico s; na x je približno 10 izjem. (Glej str. 19.)

Pravilo, da nekateri samostalniki na -al in -ail spreminjajo to končnico v množini v -aux, je tudi pogrešeno: vsi na -al tvorijo množino na -aux, vsi na -ail pa na -ails, drugo je izjema, in teh je jako malo. (Glej str. 19.)

Kakovostni adjektivi se imenujejo francosko adjectifs qualificatifs, ne qualificatifs.

Karl V., nemški cesar, se imenuje Charles-Quint in ne cinq, to je ena izmed izjem, kjer stoji latinski ordinale mesto cardinale. Ne vem, zakaj si je avtor izbral ta nesrečni primer.

O v zvezi z e se piše in tiska v francoščini vedno na ta način, da se o in e skoraj križata, torej œ œil, bœuf; Juvančičeva slovnica ga ima.

Nemetodično je, da rabi izraze, kakor včasih (glej str. 9 pri skupini t + i + vokal) nekateri (stran 19, nekateri sam. na -al in -ail; dalje str. 27 dvakrat pri adjektivih, dalje str. 38, da je deblo pri nekaterih glagolih izpremenljivo oziroma neizpremenljivo), da stavi x kot znak za ks in gz brez vsake pripombe, da našteva v pregledu glagolov besedne primere brez vzroka nad ali pod sestavljenimi glagoli.

Tiskarski pogreški so ti-le: str. 6 mesto le champs pravilno le champ, str. 28 mesto extrême pravilno extrême, str. 32 mesto Ecris-moi pravilno Écris-moi, str. 35 mesto nous fumes pravilno nous fûmes, str. 35 mesto v. futes pravilno v. fûtes, str. 36 mesto tu sera pravilno tu seras, str. 41 mesto reçut (konj.) pravilno reçût, str. 44 mesto je leverai pravilno je lèverai, str. 50 mesto cueillirai pravilno cueillerai, str. 50 mesto n. fuyons (konj.) pravilno n. fuyions, str. 50 mesto v. fuyez (konj.) pravilno v. fuyiez, str. 57 mesto recrû pravilno recru, str. 59 mesto lisai (impf.) pravilno lisais, str. 62 mesto tut t'asseyes pravilno tu t'asseyes, str. 62 mesto n. n. asseyons (konj.) pravilno n. n. asseyions str. 64 mesto du pravilno dû, str. 75 mesto demmandées pravilno demandées, str. 79 mesto herité pravilno hérité, str. 79 mesto maitres pravilno maitres, str. 79 mesto langue parlé pravilno l. parlée, str. 81 mesto crée pravilno créé, str. 82 mesto l'infinitiv (2 krat) pravilno l'infinitif, str. 87 mesto êtes-vous pravilno Etes-vous, str. 89 mesto appetit pravilno appétit, str. 91 mesto Eglise pravilno Église, str. 95 mesto je cru pravilno je crus, str. 98 mesto qu'il pravilno qu'ils.

Za začetnike-samouke ta slovnica ni primerna niti priporočljiva, ker ni v ta namen kot repetitorij niti spisana. Za višje razrede se mi pa zdi pomanjkljiva.

Stojim na stališču, da je najbolje, ako damo dijaku v roke v vsakem oziru popolno slovnico, kjer more najti vedno svojega informatorja za vse slovnične posebnosti in težkoče, čemur pa ta slovnica ni kos.

Joško Copič.

Časopis za zgodovino in narodopisje. Izdaje Zgodovinsko društvo v Mariboru. Urejuje prof. Fr. Kovačič. Letnik XV. Maribor 1919. Tiskala tiskarna sv. Cirila. Str. 164.